

De Heraut

voor de

Gerestoreerde Kerken in Nederland.

Het nadrukken van den inhoud van dit blad is verboden overeenkomstig de Wet op het Auteursrecht.

Zondag 18 Januari 1914. N°. 1878.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonneementen en Advertenties aan de ADMINISTRATIE. Bureau: Warmoesstraat 96, te Amsterdam.
Inzendingen, die later dan Donderdag 's namiddags te 12 uur worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementsprijs: franco aan huis, per drie maanden f 1.20, voor België per jaar f 5.30 bij vooruitbetaling, voor het verdere buitenland en Ned.-Indië per jaar f 6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers f .10. Abonneementen worden aangegonnen door het Bureau te Amsterdam, Boekhandelaars, Postdirecteuren enz.
Advertentie: van 1 tot 6 regels f 1.20, voor elke regel meer f .20.
Aanvragen en vermelding van liefdegaven f .12 per regel.

Van de Voleinding

CXVI.

VIJFDE REEKS.

XVII.

Zoo waren alle de dagen van Methusalem negen honderd en negen en zestig jaar, en hij stierf. Gen. 5 : 27.

Een niet minder krachtigen indruk van geestelijke hoogte moet door den mensch ontvangen zijn bij het zoo sterk dalen van zijn levensduur. Aan Methusalem bleek dat de mensch lichamelijke zulk een sterkte in zich droeg, dat hij bijna tien eeuwen achter elkander verduren kon. Het praecise getal jaren van Methusalem was 969. Ziet men nu dat reeds in Abraham's dagen de levensduur h.v. in Sarah gedaald is tot op 127 jaren, en dat in Psalm 90, dien Mozes zong, de gewone levensduur van den mensch niet over de 70 jaren ging, zoodat een ouderdom van 80 jaren reeds uitzondering was, — dan is de afnemende van fysieke kracht in zoo betrekkelijk korten tijd zeer in het oog loopend. De heugenis van de eerste groote Patriarchen leefde natuurlijk bij de nakomende geslachten voort. Zelf tot op den gewonen levensduur van tegenwoordig afgedaald, wist men elkander te verhalen van den geheel anderen toestand, die vroeger, een eeuw na een eeuw, was waargenomen, en deze korting van levensduur kon niet anders dan op zichzelf een pijnlijken indruk maken; een indruk van toenemende verzwakking van ons geslacht. Zelfs is te verstaan, hoe, toen de daling tot op de 70 à 80 jaren gekomen was, zekere angst zich van ons geslacht moet hebben meester gemaakt, of niet de daling van onzen levensduur nog steeds voort zou kunnen gaan. Nu die daling eenmaal van bijna 1000 tot onder de 100 was voortschreden, verhindeerde op zich zelf niets, het zich een oogenblik voor te stellen, dat er nogmaals een daling van 100 op 10 volgen kon. En dit te meer, daar 70 à 80 nu wel de levensduur van enkele bevoorrechten werd, maar volstrekt niet meer de normale levensduur was. Steeds grooter werd het aantal van de geboren, die reeds in de wieg wegstierven, en door elkander genomen viel al spoedig en valt nog steeds vast te stellen, dat de normale levensduur van den mensch, door elkander gerekend, niet veel boven de 55 jaren uitgaat. Dank zij verbeterde hygiëne moge hierin thans eenige toename zijn waar te nemen, maar gerekend over de 1500 miljoen bewoners van deze aarde, geeft dit voor het totaal nog steeds niet meer dan zeer geringe klimming, en in elk geval blijft het vaststaan, dat de 40 nog niet bereikt is.

Nu is dit cijfer, gerekend naar den levensduur van die dieren, waarmede we het meest in aanraking komen, zeer zeker hoog te noemen. Onze huishouders halen de 40 jaar op verre na niet, en ook de dieren waarmee we op stal en in de weide omgaan, leven gemeenlijk veel korter. Wat den ouderdom betreft, heeft de plantenwereld den mensch altoos veel sterker moeten imponeren, dan de dierenwereld. Maar dit neemt niet weg, dat de heugenis van de oud-Patriarchen die bij de 1000 jaren leefden, toch in de nakomende geslachten een gevoel moet hebben gewekt van zeer merklijken achteruitgang. Men was niet meer die sterke, robuuste, haast niet te verslijten mensch uit vroeger eeuwen. Toen heerschte de mensch over de eeuwen als een Koning, nu zag hij reeds een enkele eeuw over zich triomfeeren. Dit moest bovendien te sterker spreken, naardien die langere levensduur van vroeger natuurlijk steun moet gevonden hebben in krachtiger fysieke persoonlijkheid. Omgekeerd moet alzoo de daling in levensduur gepaard zijn gegaan met achteruitgang in manlijke kracht en in farscheheid van verschijning. Het verschil bij vroeger school derhalve volstrekt niet alleen in de verkorting van het aantal levensjaren, maar, hiernede gepaard, ging tegelijk het minder machtig worden van de verschijning. Wij zijn geen Nimrod's meer, en het is opmerkelijk hoe de Enakskinderen tot zelfs nog onder de Philistijnen gevonden werden. Ook nu komen er nog wel een enkel maal reusachtige Simsons-personen, met name onder de negers en de Slaven, voor den dag, maar wat we van de Enakskinderen lezen, wijst op een geheel gesticht van farsche afmetingen; en al moet men die verschillen met thans niet te overgroot denken, we ontvangen toch wel den indruk, dat ook in 't lichamelijke voorkomen van den mensch van lieverlede zekere achteruitgang intrad. Vooral tegen-

over de groote dieren, en meer nog tegenover de verslindende dieren, zou dit een pijnlijk gevoel van minderheid hebben moeten wekken, indien hiertegenover in den mensch niet een geheel ander besef, namelijk van geestelijke overhoogheid, ware opgekomen, dat vanzelf er toe leidde om de eigenlijke betekenis van den mensch niet te zoeken in wat de kracht van de plantenwereld en de sterkte van het dierenrijk was, maar in een geheel andere kracht, die, aan plant en dier vreemd, juist aan den mensch eigen was. Immers de uitkomst toonde al spoedig, dat de mensch, die reeds in zijn schepping fysiek beneden plant en dier stond, en nu sinds de Schepping fysiek nog veel verder beneden plant en dier gedaald was, toch niet onderlag, maar, omgekeerd, in steeds klimmende mate zijn meerderheid boven plant en dier toonde en van die meerderheid zich bewust werd. Dit nu wees vanzelf op een meerderheid van niet-fysieke aard, en juist hierdoor kon de mensch zich van zijn geestelijke superioriteit bewust worden.

Natuurlijk mag hierbij niet uit 't oog verloren, dat ook in de dierenwereld een zeer beduidende daling in massaiteit had plaats gegrepen. Wat ons aan skeletten of brokstukken van skeletten uit wat men veelal het anti-diluviale tijdperk noemt, allengs bekend werd, wijst op een geheel eigen wereld van reusachtige diersoorten, die sinds geheel uitstierf. Reeds de mastodont en mammoth, die als in soort aan het Olifanttype gelijk, ons nog t naast staan, treden in afmetingen voor ons, die alleen nog in de Grafen, Nijpaarden, Walvischen enz., onder de thans nog levende dieren bekend zijn. Bekend is het groote Mammoth-skelet, dat van den bodem tot het front van den kop gerekend, volle twee manslengten hoog bleek, en zelfs deze twee zoo groote afmetingen worden, vooral wat de lengte betreft, toch weer geheel in de schaduw gesteld door de langhalzige voorwereldlijke dieren, die in reusachtigheid van verschijning al wat thans de dierenwereld ons nog aanbiedt, zeer verre te boven gaan. Met het oog hierop nu zou men het vermoeden kunnen opperen, of de mensch zich, tegenover de dierenwereld, die in afmeting afnam, niet allengs geheel omgekeerd, juist fysiek veel machtiger was gaan gevoelen. Doch dit vermoeden houdt geen steek. Vooreerst toch kan van een saamleven met deze reusachtige dieren uit de voorwereld nauwelijks gesproken worden. Ook al getuigt, naar men beweert, een enkele vondst, dat gebeente, 't welk aan den mensch doet denken, naast en bij de beenderen van deze reusachtige dieren gevonden is, toch is dit zeer hooge uitzondering, en is 't lang niet altijd mogelijk, met zekerheid vast te stellen, of wat men nu ongeveer in elkanders nabijheid vindt, metterdaad ook saamgeleefd heeft. De eerste mensch beschikte over geen enkel middel van vervoer, en de zee lag voor hem verre. Zich niet anders dan te voet kunvende bewegen, hoogstens ook te paard, en nergens weg, pad of brug gereed vindende, kunnen de eerste menschen zich uiteraard slechts over een zeer, zeer klein gedeelte van deze aarde bewegen hebben. Daar nu allerlei diersoorten zich al spoedig verspreid hebben, is het zeer wel denkbaar, dat er geheele groepen van dieren in het water, in de lucht, en op 't land huisten, die zelfs niet tot de kennis van den mensch kwamen. Men ziet het den reusachtigen skeletten van deze voorwereldlijke dieren dan ook wel aan, dat ze niet op omgang met de menschen waren aangelegd, en ook al laat men een enkele uitzondering toe, vrijwel staat vast, dat de mensch in hoofdzaak uitsluitend met de nu nog voorkomende dieren en niet met de al spoedig uitgestorven monsterrassen te doen heeft gehad.

En dan komt hier in de tweede plaats bij, dat de dieren, waarmee Adam gezegd wordt in het paradijs in aanraking te zijn gekomen, niet het karakter van de nu verwilderde dieren vertoonden. Reeds vroeger wezen we er op, hoe Adam en Eva, geheel ongekend en ongewapend, in een kring gedacht waarin leeuw, beer, tijger, wolf, hyena en wat niet al, zich om hen verdrongen, al spoedig aangetaast en verslonden zouden zijn. Dat dit niet alzoo plaats greep, kan natuurlijk oorzaak in tweeërlei hebben. Of dat de wilde, verslindende aard dezer dieren zich nog niet zoo wreed ontwikkeld had, of wel, dat de mensch over een geestelijke macht, of, zoo men wil, over een temkracht beschikte, die alle vernielzucht in deze wilde dieren bedwong. Van gevaar voor 't leven wordt in 't Paradijsverhaal geen melding gemaakt, maar wel wordt bericht, dat de Heere de dieren

tot Adam bracht, en dat Adam, ze voor zich ziende, hun wezen doorvorschte, en dit wezen in een klank, in een woord uitdrukte, en alzoo aan 'e dieren namen gaf. Na den val in zonde waren de dieren kan hierin een geheele verandering zijn gekomen, een verandering die in en na den zondeloed zelfs zoo sterk werd, dat het de mensch was die deze dieren bij 't leven behield in de arke, en die ze uit de arke liet uitgaan, om de aarde te vervullen. Scheen hiernede in den aanvang alle gevaar geweken, aldra echter blijkt, dat de vervildering onder de dieren meer en meer toenam, en in Nimrod het type optreedt van den 'geweldigsten jager', dat is van den mensch, die niet meer door geestelijke temkracht, maar door list en met wapentuig de wilde dieren aanvalt en ze aan zich onderwerpt. Gesteld dus al, dat de eerste mensch althans van 't bestaan van een enkel voorwereldlijk reuzendier kennis heeft gedragen, en dus wist dat de dierenwereld in afmetingen gedaald was, toch kon dit op den duur geen oogenblik den indruk maken, alsof de dieren mindersortig en zwakker waren geworden. Veeleer was het omgekeerde het geval, en kon de mensch geen anderen indruk ontvangen, dan dat hij fysiek, meer nog dan vroeger, beneden leeuw en tijger stond, en dat, zoo hij toch hun heer en meester bleef, dit alleen te verklaren viel uit eigen geestelijke meerderheid.

Neemt men nu deze onderscheidene gegevens te zamen, dan is het volkomen begrijpelijk, hoe de mensch, in weerwil van de angstige verkorting van zijn levensduur en van zijn fysieke verzwakking, zich toch almeer als de meerdere van alle andere creatuur op deze aarde is gaan gevoelen. Met welk een overmaat van fysieke kracht, en in wat de 'belijke woede, keer op keer, allerlei creatuur uit de dierenwereld ook op hem aanviel, toch was het merkbaar, dat hij als mensch gaandeweg steeds meer niet alleen het gevaar, dat hem van den kant der dieren bedreigde, wist af te weren, maar ook steeds vollediger geheel de dierenwereld aan zich onderwierp, ja aan zich dienstbaar maakte. Juist waar dit nu saamtrof met zijn eigen fysieke verzwakking, zoo wat levensduur als kracht betrof, kon het niet anders of het besef moest in hem opleven, dat er in hem nog een heel andere dan een fysieke kracht school, en dat het deze niet-fysieke kracht was, die hem feitelijk niet alleen tot den meerdere van het dier maakte, maar hem als verheven boven alle creatuur van dit aardrijk, tot aller heer en meester verheft; en zulks wel door eene hem inwonende kracht, die van geheel anderen aard en soort was. Zoo scheide voor 's menschen besef het geestelijke in hem zich van het fysieke af. Dit geestelijke kwam niet uit de fysieke natuur op, maar was andersoortig. Het stond op zichzelf. Het was van eigen oorsprong. En ook, het bleek eer in macht te winnen, dan te verliezen, naar mate het fysieke in kracht verloor. Of iemand als geestelijk wezen machtig en invloedrijk was, heerschte en de dingen aan zich onderwierp, boven anderen uitstak en hun de wet stelde, hing, hoe verder men kwam, steeds minder af van den sterken arm, en steeds meer alleen van hetgeen geheel onzichtbaar in zijn geest school. Alleen de mensch had het woord, en hoe de leeuw ook brulde, de beer loelde, het woord, dat van den mensch uitging, hoe veel zwakker ook van geluid bij vergelijking met den toornadon van deze beide dieren, bleek iets in zich te dragen, eveneens van geestelijke aard, en dat door die geestelijke inwonende macht geheel den gang der historie regelde. En zoo nu kon het niet anders, of steeds meer moest in al wat mensch was het besef indringen, dat zijn bestaan en wezen niet door de zienlijke machten van de natuur konden beheerscht of vernietigd worden. Die natuur kon hem uitwerpen, ze kon hem ontnemen al wat ze hem gegeven had, zelfs van zijn lichaam kon ze hem berooven, maar daarom was de mensch zelf nog niet weg. Wat als geestelijke mogendheid in hem geleefd en gewerkt had, kon door geen fysieke natuurwet te niet worden gedaan, of daarvan afhankelijk wezen. Al het zienlijke kon hem ontroofd en afgestroopt worden, maar, ook al bleef er tenslotte niets meer over dan die geestelijke virtuositeit, waarmede hij de natuur beheerscht had, zoo was toch nog nooit de mensch weg; de mensch zelf was er nog altoos. Noem het zijn geestelijk ik, of wat ook, in geen geval kon de natuur, die zijn mindere was, hem als haar meerdere het bestaan ontnemen. Alles wat de natuur hem verstrekt had, kon ze hem weer afrooven, maar over hemzelf had ze geen macht. Wel hij over haar,

niet zij over wat in hem het geestelijke machtscentrum was, d. i. het middelpunt van zijn wezen, vanwaar in steeds sterkere mate zijn geestelijke overmacht over de natuur was uitgestraald.

Men versta dit niet verkeerd. Het strekt in het minst om ingang te geven aan de voorstelling, alsof de mensch allengs door evolutie tot het besef van zijn voortbestaan na den dood ware gekomen. Uit de Heilige Schrift blijkt duidelijk, dat deze wetenschap den mensch van meet af door openbaring toekam; maar moesten we ons bepalen bij het aldus aan den mensch geopenbaarde, zoo zou het besef van een voortbestaan na den dood al spoedig bij alle niet-geloovigen zijn uitgestorven. Met de verwerping van de Openbaring zou ontzindling aan het geloof in een eeuwig leven hand aan hand zijn gegaan. En dit nu juist is, blijkens de historie, niet het geval. Het geloof aan de Openbaring heeft zich al spoedig beperkt tot zeer enkele geslachten, en ten slotte tot één enkel volk. Ook bij andere natien moge nog hier en daar een heugenis aan 't vroeger gebeurde hebben nagewerkt, sporen van een hogere openbaring mogen nog hier en daar te ontdekken vallen, maar een saamhangend geloof in de Openbaring en een geleid worden door die Openbaring is iets, dat ten slotte alleen nog maar bij Israël overbleef, en zelfs onder Israël nog alleen bij de edelsten en verkorenen. Ware nu de overtuiging van een niet-ophouden te bestaan, zoo men sterft, ons alleen door de Openbaring toegekomen, zoo zou men al spoedig het geloof aan een voortbestaan na den dood schier alleen bij Israël hebben moeten vinden, en zou het overal elders ingezonken, verflauid en welhaast weg gestorven zijn.

Dit nu blijkt intusschen volstrekt niet het geval geweest te zijn. Wel beweert men, dat er een zeer enkele groep, van kleine afmeting, hier of daar in Australië, Azië of Afrika gevonden zou zijn, in wier gedachtenwereld geen spoor zelfs van een geloof aan het voortbestaan na den dood zou te vinden zijn geweest, maar vast staat in elk geval, dat de groote, machtige volksgroepen, die de historie gemaakt hebben, in welk werelddeel ook, alle zonder onderscheid aan een iets, dat na den dood komen zoude, hebben geloofd. Zelfs zou men kunnen zeggen, dat vergelijkenderwijs het Oude Testament minder van het leven na den dood handelt, dan vele sagen der andere volken. We laten de vraag, of er metterdaad enkele kleine groepen geweest zijn, of nog bestaan, die niet over den gezichtseinder heenragen of zien, hier rusten. Uitgemaakt is de zekerheid hiervan zeer stellig nog niet. Maar al neemt men aan, dat 't zoo geweest is, ook zoo toch doet dit niets tekort aan het onomstootelijke feit, dat in alle rijkere nationale traditie, die tot ons kwam, het geloof aan iets dat na den dood komt, gemeengoed is.

Uit de overlevering nu laat zich dit niet genoegzaam verklaren. Die traditie, althans voor zoover ze tot op het paradijs teruggaat, is zoo uiterst pover, en hoe ware bovendien aan te nemen, dat een zoo wondere belijdenis, als toch metterdaad het geloof aan een leven na den dood is, enkel op een flauw hooren navertellen van vroegere overtuigingen berusten kon. Zulk een geloof kon in zijn velerlei vorm nimmer een gemeen goed van onmenschenlijk geslacht geworden zijn, indien niet in onze existentie zelve allengs iets ware opgekomen, waardoor zulk een voorstelling zich vanzelf vastzette, zich algemeen verspreidde, en beslag op het menschenlijk besef legde. Waar zulk een besef werkte, kon de traditie hierin een steunpunt vinden, en het sterken, maar die traditie zonder meer prentte het besef niet in. En daarom nu was geboden, na te gaan, op wat wijs de positie, waarin de mensch zich allengs tegenover de natuur bevond, hem het geloof aan een van die natuur onafhankelijk aanzijn kon inprenten. Daarom moest nagegaan, in wat verhouding het Gode belijde heeft, den mensch op deze aarde tegenover de zienlijke natuur te plaatsen. Van die natuur ging een sprake tot hem uit, als om hem te overweldigen. Die natuur drong zich aan hem op als de moeder-natuur die hem gebaard had, als de zorgende natuur aan wier gunste zijn leven hing, en die het in haar macht had, straks geheel zijn bestaan te vernietigen. Ware nu hiertegen in den mensch geen ander element opgekomen, dat tegen die overmacht der natuur den strijd kon aanbinden, zoo ware er geen ander besef in 's menschen bewustzijn wakker geworden, dan dat, waar die natuur hem begaf en zich aan hem onttrok, ook hij zelf weglief. Nu daarentegen de les der historie steeds duidelijker hem deze twee

dingen leerde: ten eerste dat hij fysiek onderdeel in duur en kracht voor plant en dier, maar ook ten anderen, dat hij nochtans geheel die natuur beheerschen en aan zich onderwerpen kon, hing alles aan de ééne vraag, welke die hem eigene macht was, die hoog boven alle macht der natuur uitging. Leerde nu de mensch hierin het bestaan van de macht van den geest kennen, als van die natuur onafhankelijk, en in macht haar te boven gaande, zoo kon het niet anders, of de mensch moest zich almeer gevoelen als de drager van een geestelijk iets dat in hem bleef, ook al viel de natuur in hem weg. Deze gewaarwording nu was algemeen menschenlijk. Waar ook menschen woonden, allerwegen kwam de ervaring die ze in hun strijd met de natuur opdeden, steeds weer op hetzelfde neer. Altoos weer bleek, dat de mensch nog iets anders was dan een stuk natuur; dat in dit andere juist zijn menschenlijk wezen school; en dat derhalve het verlies van 't natuurlijke, en dit was immers slechts de dood, aan zijn bestaan als zoodanig geen einde kon maken. Aldus was de groote les, die de omgeving, het verkeer, de aanraking met de natuur en haar ontzettende krachten, steeds meer aan de volken kond moest doen, en zoo alleen verklaart het zich, dat, toen ten slotte alle geloof aan de Openbaring te loor ging, desmettemin bij schier alle volken zeker besef van de voortzetting van hun bestaan na het sterven, leven bleef. Juist de natuur die zienlijk is, heeft dit onafhankelijke steeds klaarder aan den mensch doen beseffen.

Dr. A. K.

„En zoo niet“.

Maar zoo niet, u zij bekend, o koning, dat wij uwe goden niet zullen eeren, noch het gouden beeld, dat gij hebt opgericht, zullen aanbidden.
Daniel 3 : 18.

„En zoo niet“ is krachttaal. De geweldenaar mint ze. De boodiet zet den reiziger, dien hij ontmoet, het pistool op de borst, en duwt hem toe: „Uw beurs! En zoo niet... dan vuur ik.“

Bij geoorloofd en plichtmatig geweld gaat 't niet anders. De man van de politie zal den onverlaet, die zich verzet, toeroepen: Houden thuis, en zoo niet, dan trek ik mijn sabel. Bij de opvoeding van een lui, weerbarstig kind, moet, ten spijt van vader en moeder, evenzoo gedurig gelijke toon aangelegd: Op tijd uw werk afmaken, en zoo niet, dan volgt straf en thuisblijven.

Zelfs een arts zal tot een kranke, die zijn voorschriften niet wil opvolgen, als 't ernstig loopt, zeggen moeten: „Nu geen spelen langer, ge zult 't nu innemen, en zoo niet, dan zal dwang noodig zijn. Zelfs een koning wiens land verongelukkig wordt, zal, zoo geen onderhandeling helpt, ten slotte tot zijn ongerechten nabuur zeggen moeten: „Nu moet 't met uw onrechtmatige daden uit zijn, en zoo niet... dan volgt oorlogsverklaring.“

En daarom zij 't herhaald: En zoo niet! is krachttaal, en wie die krachttaal aandruft, aarzelt niet meer, en overlegt en overweegt niet langer, maar is vast besloten. Er stinkt in die krachttaal een wil. Een wil, die trakt in die doorzet. Zulk een: „En zoo niet! is 't eind van alle zachte overredingsmiddelen. Ook voor overreding is plaats. Ook aan de vermaning moet tijd gelaten. Maar als ten slotte niets baat, en niets helpt, en men geen stap verder komt, dan moet van tweeën één gebeuren: Dan moet of gij met uw ernstige bedoeling wijken voor boos verzet, oftewel dat boos verzet moet aangepakt, geknakt en gebroken worden, en het besluit om daartoe over te gaan, de laatste waarschuwing dat 't daartoe te komen staat, het dreigend „nu doen of ik taat doorle! ligt al in die ééne krachtwoord „saamgevat“: wat bij Daniel heet: En zoo niet, dan....

Alleen maar, toen Sadrach, Mesach en Abednego dit hooge woord, deze krachttaal tot den machtigen Nebucadnesar spraken, sprak er geen dreigement, maar resolute zelfbeheersching in, opkomend uit een voor niets terugdeinzend geloof.

Volg nu den geloofsgang in deze drie treffelijke Joden. Voor Nebucadnesar's gouden beeld zouden ze knielen. Dat moest de Koning wenschen het. En zoo niet, dan wachte hun de brandende oven. Dat was het: „En zoo niet“ van den geweldigen geweldenaar.

Weifelen, aarzelen, schromen Sadrach, Mesach en Abednego nu? Staen ze besluiteloos? Dralen ze om voor hun geloof uit te komen? Geen oogenblik. O. Machtig Vorst, uw beeld aanbidden, dat mogen, dat kunnen, dat zullen we niet doen. Tegenover uw dreigement en dwang stellen we ons in Gods hand. Hij is machtig ons te verlossen, en van den gruwelijken dood dien ge over ons brengen wilt, ons te redden. Tot dusver dus nog alleen geloofsvertoonen en nog niet de koninklijke geloofswaard.

Als Nebucadnesar hen ten vure doemt, zal God niet toelaten, dat zijn hoos plan gelukt. Hij zal hen verlossen. En zoo is dan ook geschied. Levend zijn ze uit den vuurdoop door een wonder van Gods Almacht gered.

Maar, en hierop komt 't nu aan, bij die geloofzekerheid lieten deze drie helden 't niet, maar even scherp en kloek drong ook hun geloofsmid naar voren.

Zeker, hun God kon hen verlossen. Maar de Heere deed dit niet altijd. De martelaars geuigen het maar al te bang, hoe vaak en telkens onze God de woede van den woestdaard gelukken liet, om juist daardoor het hooge en rijke geloof van zijn uitverkorenen te doen uitschitteren.

Die drie treffelijke zonen Israels weten dit, en daarom maken ze er zich niet met een beroep op Gods hulpe van af. Ze kruipen niet voor den dwingeland als lafaards, maar ook zetten ze de doodsgeachte niet verre, alsof God hen zeker zou uitredden.

Ze voelen ter dege wel, dat 't in Gods raad kon liggen, ook aan hen de martelaarskroon te reiken. En met het oog daarop nu durven ze 't aan, om 't Nebucadnesar in bezidele geloofstaaf aan te zeggen: »Onze God kan ons uitredden. Of Hij 't doen zal, geven we aan Hem over. Maar zoo niet, zoo Hij van verre blijft en zoo straks de vernielende vlammen om ons sluispen, dan, o, Vorst, zullen we even moedig den dood in de vlammen trotseeren.

Nog smeeken we onze God om ons uit uw hand te redden, maar zoo niet, ook in ons sterven blijven we onze God, blijven we Jehovah getrouw.

Voelt ge nu de vlijmende tegenstelling tusschen het slappe, egoistische en het kloekke, Gods er beoelende geloof?

Dat slappe geloof is zoo geruststellend, zoo troostelijk en zoo zoet. Wat er ook gebeurt, en wat u ook bedreigt, ge roept uw God maar om hulpe en stilling van het leed aan, en dan staat 't vast dat Hij u verhooren zal, en straks kunt ge dan danken want Gods liefde heeft u gered.

Nu is hier, gelijk vanzelf spreekt en de Schrift 't u telkens voorhoudt, op zichzelf niets tegen. De nood is er om ons naar God uit te drijven. Eerst als de nood dringt, leeren we 't bidden. En mag er dan verhooring volgen, dan is 't danken zoet en heerlijk.

Alleen maar, al zulk geloof faalt, als 't uw laatste grond is. Dan toch komt het er op neer, alsof God er alleen was om u ter hulpe te komen, en alsof niet ongekeerd gij er zijn moet, om uw God te verheerlijken.

Hier ligt Gethsemane.

Zelfs uw Helland had, of de drinkbeker mocht voorbijgaan. Doch geen oogenblik blijft 't bij die bede om zelfbehoud. Er volgt onmiddellijk op: *Thuis dat ik hem drinke*. En dit is voor Jezus de uitdrukking van wat Sadrach uitte in zijn zeggen: »En zoo niet».

Als druk, of nood, of geweld u overvalt, o, bid dan vrij, of God u uithelpe. Maar doe 't nooit zonder terontziet in die bede uw ziel te leggen. Niet uw wenschen en begeeren, maar Gods raad en bestel boven alles.

Verhoort God uw bede om uitredding, heerlijk. Dan dankt ge, als om in uw dank uw ziel uit te storten.

Maar is 't in Gods raad besloten, dat uw bede niet zal verhoord worden, dan nog heerlijk, indig maar vast staat, dat uw onwrikbaar en onwankelbaar geloof, ook in uw ondergang voor dit leven, u niet verlaat.

Dr. A. K.

Amsterdam, 16 Januari 1914.

De Regeering heeft wijselijk niet voldaan aan den aandrang der Vrijzinnigen, om voor de bestaande vacatures in de Theologische faculteit te Groningen twee moderne professoren te benoemen. Van de beide benoemde hoogleraren, Dr. J. Lindeboom en Dr. J. de Zwaan, — de laatste werd van Leiden naar Groningen overgeplaatst — behoort de een tot de moderne, de ander tot de ethische richting. Ook voor de orthodoxie is dus geen winste te boeken. De toestand is gebleven, zooals hij vroeger was.

Dat het streven der modernen om te Groningen een kathedra te veroveren, mistukte, verblijdt ons. Vooral omdat, wanneer zulk een kathedra eenmaal in handen eener andere richting is overgegaan, daaruit straks een zeker bezitsrecht zou worden afgeleid.

Toch toont ook deze benoeming weer, hoe onhoudbaar de toestand is, dat de Regeering een officiële Theologische faculteit in stand houdt. Denkbaar is dit alleen, wanneer er een Staatskerk bestaat en de Regeering ten behoeve dezer Staatskerk een Theologische faculteit in 't leven roept en onderhoudt. Maar in een land als het onze, waar scheiding tusschen Staat en Kerk bestaat, behoorde de Theologische faculteit reeds lang te zijn afgeschaft. Feitelijk dient deze faculteit toch alleen, of hoofdzakelijk, ten behoeve van een bepaalde Kerk, die daardoor een privilege ontvangt, dat in strijd is met de Grondwet, waarin aan alle Kerkgenootschappen gelijke bescherming wordt toegezegd. En nog erger dan deze schennis der Grondwet is, dat de Regeering door deze benoemingen, of ze wil of niet, gedwongen wordt partij te kiezen en invloed uit te oefenen op de geestelijke ontwikkeling van de predikanten dezer Kerk.

Het Carthaginiem delendam esse, de Theologische faculteit moet aan onze Rijkswetenschappen worden afgeschaft, blijft daarom met Groen nog altoos onze leus. Maar welke Regeering zal den moed hebben, tot deze eenige radicale en afdoende oplossing over te gaan?

Huwelijksbevestiging.

De vraag wordt ons gedaan, of een huwelijksbevestiging ook door een ouderling mag geschieden, natuurlijk niet als regel, maar in geval van nood. Het komt voor in een vacante Kerk, dat de consulent, die een huwelijks bevestiging zou, op het laatste oogenblik verhinderd wordt om te komen, of dat in een Kerk, die zelf een predikant heeft, deze door ongesteldheid of andere redenen plotseling belet wordt

het kerkelijk huwelijk te voltrekken; in zulke gevallen zegt men, gaat het toch niet aan, het bruidspaar, dat burgerlijk reeds getrouwd is en misschien reeds in de Kerk op de huwelijksinzegening wacht, onverrichterzake weer naar huis te laten gaan. In zulke gevallen, meent men, kan een der ouderlingen het kerkelijk huwelijk wel voltrekken, want voor ons, Protestanten, is het huwelijk geen sacrament, maar alleen een plechtige kerkelijke handeling.

Nu gaat het hier natuurlijk niet om de vraag, of zulk een huwelijksbevestiging, wanneer deze door een ouderling geschiedt, niet door de Kerk als geldig zou erkend moeten worden. Zelfs wanneer een ouderling den doop bedient, hoezeer zulk een daad op zich zelf ongeoorloofd zou wezen, hebben onze Kerken de geldigheid van zulk een doop toch toegegeven, omdat een ouderling geen privaats persoon, maar een ambtsdrager is. Maar wel gaat het over de vraag, of zulk een huwelijksbevestiging door een ouderling een geoorloofde daad is.

Naar het ons voorkomt, kan deze vraag niet anders dan in ontkennenden zin beantwoord worden. In het bevestigingsformulier der ouderlingen wordt uitdrukkelijk verklaard, dat de ambten van Dienaren des Woords en van ouderlingen altoos moeten onderscheiden blijven. Deze uitdrukking is met opzet gekozen geworden om te doen uitkomen, dat een ouderling nooit mag doen wat tot het eigenlijke ambt van den Dienaar des Woords behoort. Juist omdat er vlak vooraf gaat, dat de ouderlingen den Dienaren des Woords tot hulp en bijstand zijn gegeven, evenals onder het Oude Testament de Levieten aan de Priesters, zou licht de gedachte kunnen opkomen, dat desnoods de ouderling ook het eigenlijke werk van den predikant zou kunnen verrichten; juist daarom voegt ons formulier er aan toe, dat ook bij deze hulp de ambten steeds onderscheiden moeten blijven.

Wat de beide ambten van predikanten en ouderlingen gemeenschappelijk hebben, de regeering der kerk, het toezicht houden op de geloovigen, de oefening der tucht, kan desnoods door de ouderlingen alleen geschieden, omdat dit alles tot hun eigen ambt behoort; maar datgene waardoor het predikant van dat der ouderlingen onderscheiden is, met name de bediening des Woords en der Sacramenten, kan door een ouderling niet waargenomen worden. Anders zouden de ambten onderling vermengd worden.

Nu kan er wel geen twijfel over bestaan, dat de huwelijksbevestiging niet tot het ambt der ouderlingen behoort, want het raakt niet de regeering der Kerk, maar vormt een onderdeel van de *Bediening des Woords*. Onze vaderen wilden daarom ook, dat de huwelijksbevestiging niet aan huis of in een particulier gebouw, maar in de Kerk en wel in de samenkomst der geloovigen geschieden zou, liefst op een dag in de week na de gewone bediening des Woords. Het moest niet een afzonderlijke sacramentele handeling wezen, die alleen door den predikant in tegenwoordigheid van de familie voltrokken werd, maar de huwelijksbevestiging moest als 't ware in de gewone bediening des Woords worden opgenomen, zooals het ook geschiedt met de openbare belijdenis des geloofs en de bevestiging van de kerkelijke ambtsdragers. De huwelijksbevestiging, of gelijk men oudtijds liever zei, huwelijksinzegening, bestaat dan ook nergens anders in, dan dat uit Gods Woord verkondigd wordt welke plichten God in een Christelijk huwelijk den getrouwen oplegt, de belofte van de getrouwen gevraagd wordt, dat ze naar deze ordonnantien Gods in het huwelijk leven zullen en dan de zegen Gods over hun huwelijk wordt uitgesproken. Nu behoort er de bediening des Woords in het uitspreken van den zegen tot het ambt van den predikant en niet van den ouderling. Indien nu beide ambten altoos moeten gescheiden blijven, dan mag de ouderling ook in geval van nood, deze huwelijksinzegening niet waarnemen, evenmin als hij in geval van nood het Woord mag bedienen of de sacramenten mag uitreiken. Natuurlijk kan het evengoed voorkomen, dat wanneer een doop zal plaats hebben of het Avondmaal zal bedient worden, de predikant plotseling verhinderd wordt; ook dan zullen de ouders of Avondmaalsgangers teleurgesteld moeten worden, want indien er geen andere predikant te krijgen is, zal de Doop of het Avondmaal niet kunnen bedient worden. De gevallen staan in zooverre volkomen gelijk. En evenmin als bij ontstentenis van een predikant een ouderling zou mogen doopen of het Avondmaal bedienen, mag hij ook in zulk een geval het huwelijk bevestigen.

Wel zou men kunnen opmerken, dat een kerkelijke huwelijksvoltrekking, nadat het burgerlijk huwelijk eenmaal voltrokken is, veel moeilijker kan uitgesteld worden dan een doops- of avondmaalsbediening, maar dit bezwaar mag hier toch den doorslag niet geven. Vooreerst zal een geval, waarin het onmogelijk is een predikant te krijgen, zich wel uiterst zelden voordoen; men kan in een groote stad altoos wel een der andere predikanten verzoeken om inplaats van den afwezigen predikant op te treden, en op onze dorpen is er bijna altoos wel een predikant in de buurt, dien men per rijtuig kan laten halen. Het uitsstel zou dan nog altoos niet meer dan enkele uren bedragen. Maar zelfs in geval men op den trouwdag geen predikant kon krijgen, zou dit geen motief mogen wezen, om het huwelijk door een ouderling te laten bevestigen, omdat het in elk geval mogelijk is, een of twee dagen later desnoods op den daaropvolgenden Zondag het huwelijk door een predikant te laten bevestigen. Dat burgerlijke en kerkelijke trouw dan niet op een dag vallen, is geen beletsel; op tal van onze

dorpen is het gewoonte, op een dag in de week te trouwen bij den Burgemeester en eerst den daaropvolgenden Zondag het huwelijk kerkelijk te laten bevestigen. Natuurlijk, dat men in zulke gevallen het huwelijksleven eerst begint, nadat de kerkelijke trouw voltrokken is. In onze tijd, nu men zelfs op onze dorpen schier overal telegraaf of telefoon tot zijn beschikking heeft, en de communicatiemiddelen zoo snel iemand vervoeren, zal zulk een uitsstel van enkele dagen wel nergens noodig wezen. Met wat meer geld en moeite is een predikant altoos wel te krijgen. En het verdient altoos de voorkeur, al kost dit dan wat meer geld, den geordenden kerkelijken weg te bewandelen en de huwelijksbevestiging door een predikant te laten voltrekken, dan uit zekere gemakzucht of om extra-kosten te voorkomen, de huwelijksbevestiging door een ouderling te laten plaats vinden, waardoor de grens tusschen de beide ambten zou worden uitgewischt.

Staatscommissie.

I.

Met ingenomenheid is ook onzerzijds de instelling der Staatscommissie begroet, die pogen zal de onderwijs-quaestie, welke nu reeds zoovele jaren ons volk verdeeld heeft gehouden, tot een bevredigende oplossing te brengen. Niet alsof we, gelijk dezer dager het *Handelsblad* schreef, den strijd voor de Christelijke school moede waren en daarom reikhalzend naar een eervolven vrede. Zooals Nederland door de tachtigjarige oorlog met Spanje krachtig en sterk is geworden, en juist aan dien strijd zijn nationale verheffing en ontwikkeling te danken heeft gehad, zoo is het ook met ons Christelijk volksdeel in den strijd om de Christelijke school gegaan, juist omdat de volkschool zoo diep ingrijpt in het volksleven en elk Christelijk ouder het belang van een Christelijke school voor de opvoeding zijner kinderen inzage heeft, deze strijd zelfs de trage en slappe moederen wakker geschud, het ernstige gevaar van de ontkenning der natie onder de heerschappij der liberale beginselen steeds duidelijker doen inzien, en een bezieling en geestdrift gewekt, zooals geen andere krijgsluze kon doen. Bovendien was er niets wat de verschillende Christelijke partijen en de geloovigen uit verschillende kerken trots alle verschil van richting en belijdenis nauwer saambond en de diepere geloofseenheid beter deed uitkomen, dan juist de gemeenschappelijke strijd voor het palladium van onze Christelijke volkschool. De historie van ons volk zou in de jongste halve eeuw een geheel andere zijn geweest, en van een zoo krachtige ontwikkeling onzer Christelijke beginselen ook op politiek gebied zou wel nauwelijks sprake zijn geweest, wanneer de strijd voor de Christelijke school daaraan geen hoogere wijding had gegeven. Zelfs indien deze strijd thans met een glorievolle overwinning mocht bekroond worden, doordat ood de tegenstanders van weleer bereid bleken op staatsrechtelijk terrein aan de Christelijke school gelijk recht met de Openbare school toe te kennen, zouden we, hoe dankbaar ook voor deze overwinning, toch niet zonder leedwezen een tijdperk in onze historie afsluiten, dat zooveel geloofsheroïsme en zooveel eensgezindheid onder de Christelijke partijen ons aanschouwen deed. De vrede van Munster moge ons land de erkenning van onze nationale zelfstandigheid gebracht en een einde gemaakt hebben aan een oorlog, die finantieel zware offers vroeg, maar een heldentijdvak, zooals onze tachtigjarige worsteling met Spanje, waarop ieder Nederlander trotsch is, bracht de historie ons niet weer.

Toch zouden we daarom voortzetting van den strijd niet begeeren mogen. Hoewel de schoolstrijd allengs zijn scherp karakter verloor en ook van liberale en zelfs van socialistische zijde steeds meer het goed recht van ons streven erkend werd, zoodat menige pacificatiemaatregel met gemeen overleg tot stand kwam, is het toch in het belang van ons land en volk zeker gewenscht, dat op dit punt de strijd bij begraven worde. Zelfs de duidelijke uitgesproken toelag van socialistische zijde om de schoolquaestie op te lossen, ten einde de christelijke arbeiders los te weeten van de Christelijke staatspartijen en straks naar het socialistische kamp te doen overgaan, behoort ons niet bevreemd te maken om een eervolven vrede op schoolgebied te aangaan. Vooreerst gelooven we niet, dat onze Christelijke arbeiders alleen door den schoolstrijd weerhouden werden van te luisteren naar het zoet gefluit van den socialistischen vogelaar. We hebben te goed vertrouwen in de karaktervastheid, in de beginseltrouw en in de helderheid van inzicht onzer Christelijke arbeiders, om te vreezen, dat ze, wanneer de Christelijke school voor hun kinderen maar verzekerd is, met pak en zak zouden overloopen naar den vijand, om ter wille van sociale voordeelen met hem gemeene zaak te maken. En in de tweede plaats vergeet men van socialistische zijde, dat de groote aanwas der socialistische partij en haar krachtsuitbreiding niet aan het platteland, maar aan de groote steden te danken is, waar dusver de openbare school schier oppermachtig heerscht en het christelijk onderwijs niet tot bloei komen kon. De heer Van der Molen heeft nog onlangs in de Tweede Kamer met de cijfers aangetoond, dat, hoezeer de Christelijke School over heel het land, sinds het Ministerie-Mackay de eerste subsidie bracht en deze subsidie later telkens verhoogd werd, met reuzenschreden vooruitging, dit alleen niet het geval was in onze groote steden, waar eer, naar verhouding van de

toename der bevolking, achteruitgang viel te constateeren. De verklaring van dit feit ligt voor een groot deel daarin, dat de Rijkssubsidie wel op het platteland, maar niet in onze groote steden voldoende was om de concurrentie tegen de openbare school op te nemen. Zoodra, door uitschakeling van het voordeel dat de openbare school had door de gemeentesubsidie, de volkomen finantieele gelijkstelling van de openbare en christelijke school bereikt zal wezen, zal daardoor aan het Christelijke onderwijs de gelegenheid worden geboden om ook in onze groote steden zich vrij te ontwikkelen. Dan eerst zal van Christelijke zijde een ernstige poging kunnen worden gewaagd, om door de christelijke volkschool op de breede massa van de bevolking onzer steden te gaan inwerken, en de vrucht daarvan zal niet uitblijven. De godsdienstloze staatschool is vooral in onze steden de wegbe-reidster van het socialisme geweest; zoodra de macht van die school met haar heiliger van socialistische onderwijzers gebroken is, zal ook aan den zegetocht van het socialisme in onze steden paal en perk worden gesteld. Daarom aangaan we zonder vrees den steun van het socialisme, om tot gelijk recht voor de Christelijke school te komen. Al weten we zeer goed, dat het socialisme dit niet alleen doet uit rechtsbesef, maar vooral om daarmede de Christelijke arbeiders aan zijn zijde te krijgen, we gelooven, dat ook hier de spreuk geldt van Israël's wijzenkoning, dat wie een kuil graaft voor een ander, daarin zelf vallen zal. Waar de Christelijke school tot bloei komt, kan het socialisme niet heerschen.

Een eervolven vrede op schoolgebied wenschen daaraan ook wij. Liefst hadden we natuurlijk gehad, dat die vrede ons gebracht was door een Christelijk Ministerie, en niet het minst daarom werd de val van het Ministerie-Heemskerk door ons betreurd, omdat daarmede de voorgestelde wijziging van Artikel 192 der Grondwet van de baan scheen geschoven. Vooral de felle wijze, waarop bij de jongste stembuscampagne de liberale propagandisten heel het land doortrokken om de strijdklaren voor de openbare school te blazen, deed zelfs een oogenblik de vrees opkomen, dat een Ministerie, uit deze stembuscampagne voortgekomen, zoodanig niet de Christelijke school onderdrukken, dan toch voor haar belang geen vinger uitsteken zou. Des te verassender was het daarom, toen het nieuwe Kabinet reeds bij zijn eerste optreden in de Kamer een verzoeken toonde deed hooren, straks onder de krachtige actie der Christelijke staatspartijen in zijn toezeggingen van stap tot stap al verder ging, en daarbij ook de linkerzijde niet ongeniegd bleek om mede te werken, wat na den stembusstrijd zeker niet te verwachten was. Welke diepere politieke motieven hierbij in het spel zijn geweest, behoeft hier niet te worden uiteengezet. Voor ons is hoofdzakelijk, dat door dezen wonderlijken loop van zaken de kans op een bevredigende pacificatie eer gestegen dan gedaald is. Het voorstel tot Grondwetsherziening, zooals dit door het Ministerie-Heemskerk was ingediend, zou vermoedelijk door de linkerzijde wel niet zijn geaccepteerd en had dan bij de definitieve stemming ook niet het noodige stemmenantal kunnen verkrijgen, want daarvoor waren twee derde der stemmen noodig. Gelukte het thans de Staatscommissie, waarin alle partijen vertegenwoordigd zijn, tot een eenparig voorstel te komen, dat voor alle partijen aannemelijk is, dan behoort voortstemming in de Kamer niet gevreesd te worden. Zoo zou achteraf wel eens kunnen blijken, dat wat de menschen ten kwade hadden gedacht, door God ten goede was gekeerd.

Des te meer mag echter van de mannen, die in deze Staatscommissie onze Christelijke partijen vertegenwoordigen, en van wier beleid zoo ontzaglijk veel afhangt, verwacht worden, dat ze hun medewerking niet verleenen zullen dan wanneer zulk een voorstel tot stand komt, dat werkelijk de volle vrijmaking der Christelijke school ons waarborgt. Natuurlijk betreuren ook wij het, dat de politieke kring, waaraan we ons het nauwst verwant voelen, niet door de mannen, die jarenlang in den schoolstrijd vooraan gestaan en de leiding in handen hebben gehad, in deze Commissie vertegenwoordigd is. Misschien kan dit euvel nog voor een deel verholpen worden, doordat de Commissie een ruim gebruik maakt van de bevoegdheid haar geschenken, om adviseerende leden te hulp te roepen. Maar welke uitweg hier ook gevonden worde, de mannen, die onze beginselen in deze Staatscommissie hebben te verdedigen, hebben een zeer ernstige taak op zich genomen; van hun wijsheid en voorzichtigheid zal voor de toekomst van ons Christenvolk zooveel afhangen; indien een door hen mede ingediend voorstel geen bevrediging schonk, zou de schade niet te overzien zijn. Moge daarom veel gebed voor hen opgaan, opdat hun arbeid waarlijk onze Christelijke School ten goede moge komen.

Slechts een opmerking voegen we hier nog aan toe.

De strijd om de School gaat natuurlijk niet alleen om de lagere school, al mag het Christenvolk in zijn breedere kringen in de eerste plaats het belang daarvan voelen, maar omvat heel het onderwijs in al zijn geleidingen. Ook onze Hoogere Burgerschoolen en Gymnasia. En ook onze Hoogescholen. Die strijd draagt zeker niet overal een gelijk karakter; voor een lagere school staat de zaak anders dan voor een gymnasium en voor een gymnasium weder anders dan voor een Universiteit. Maar principieel gaat de strijd over heel de linie, en komen we even beslist op voor het goed recht eener Christelijke Hoogeschool, als voor dat van de volkschool met

den Bijbel. De opmerking, die wel gemaakt is, dat de lagere school neutraal moet wezen in dien zin, dat de onderwijzer hier ieders godsdienstige begrippen heeft te eerbiedigen, door over de religie te zwijgen, terwijl aan de Universiteit de hoogleraar volkomen vrij is voor zijn denkbeelden uit te komen en deze te propaganderen, is juist, maar maakt het gevaar, dat in de Rijkswetenschappen schuilt, nog te ernstiger. De geest, die aan de Rijkswetenschappen heerscht, — de enkele Christelijke hoogleraren niet te na gesproken — is een geest, die lijnrecht tegen onze Christelijke beginselen ingaat en daarom nog veel meer kwaad doet dan de neutrale volkschool. Het zou daarom wel zeer bedenkelijk wezen, wanneer vrede gesloten werd voor het lager onderwijs, maar voor het Hooger Onderwijs niet werd gezegd.

In het voorstel tot Grondwetsherziening door het Ministerie-Heemskerk ingediend, was hiernede wel degelijk rekening gehouden. De beruchte zinsnede in Art. 192, dat het *openbaar onderwijs* — dus niet alleen het lager, maar ook het hooger onderwijs — een voorwerp van aanhoudende zorg der Regeering is, zou volgens dit voorstel gewijzigd zijn, en het onjuiste beginsel, dat de Regeering alleen te zorgen had, ook finantieel, voor het *openbaar* onderwijs, zou uit de Grondwet zijn weggenomen.

Minister Cort van der Linden heeft bij de installatie der Staatscommissie echter uitdrukkelijk verklaard, dat ze wel over het lager, ook over de Hoogere Burgerschoolen en het voorbereidend hooger onderwijs (de gymnasia) handelen mocht, maar niet over de Hoogescholen. Wel voegde de Minister er aan toe, dat hij daarom voor de toekomst niet wilde buitensluiten, dat er ook maatregelen zouden genomen worden door de Regeering ten behoeve van het Bijzonder Hooger Onderwijs, maar de Staatscommissie had op dit terrein zich niet te begeven. Blijkbaar meende hij, dat de taak der Commissie anders te zeer zou uitgebreid en de hoop op welden minder groot zou worden.

Al kunnen we deze bezwaren ten deele wel begrijpen, toch betreuren we deze beslissing. Was de taak der Commissie uitsluitend beperkt tot de lagere school, zoo zou hiervoor nog iets te zeggen zijn geweest, maar nu de Minister er het voorbereidend Hooger Onderwijs bijnam, was er geen reden om het eigenlijke Hooger Onderwijs buiten te sluiten. Hierbij komt, dat het vraagstuk van het Hooger Onderwijs zeker niet minder urgent is dan dat van de lagere school en van het voorbereidend hooger onderwijs. De eischen, die de wet aan de bijzondere lagere school en aan de bijzondere hooge burgerschoolen en gymnasia stelt, zijn niet zoo moeilijk na te komen, en daartegenover staat, dat het Rijk aan deze scholen reeds een niet onbelangrijke subsidie uitkeert. Voor de Bijzondere Hoogescholen staat de zaak geheel anders. De Wet stelt voor deze scholen, wanneer ze althans den effectus civilis voor hunne graden willen verwerven, zeer hoge eischen; eischen, die niet het minst op zeer zware finantieele offers komen te staan. En daartegenover staat, dat de Regeering aan de Bijzondere Hoogescholen alleen een zekere vergoeding geeft voor de lokaliteiten; waarvan het bedrag elk jaar niet hooger dan fl 4000 mag wezen. Hier was dus zeker reden geweest voor de Staatscommissie, om voor gelijk recht van het bijzonder Hooger Onderwijs op te komen. Door juist dit onderwijs van de pacificatie uit te sluiten, zal een werkelijke vrede niet bereikt kunnen worden. Een vrede, die voor een deel van de troepen den oorlogstoestand laat voortduren, kan geen oprichte vrede worden genoemd; zelfs wordt daardoor de positie van dat deel der troepen, dat buiten de pacificatie gesloten wordt, nog moeilijker dan te voren. Ze moeten nu den strijd alleen voortzetten, terwijl ze vroeger steun ontvingen in de algemeene actie van heel het leger.

Bij deze opmerking laten we het thans, maar op de zaak zelf komen we in een volgend artikel terug. Er staat hier voor het belang van het Hooger Onderwijs te veel op het spel. En we hopen, dat onze mannen in het Parlement bij hun strijd voor het Christelijk onderwijs, dit belang niet uit het oog zullen verliezen.

Dr. H. H. K.

Leestafel.

1. DE VRIEND DES HUIZES. Tijdschrift voor het Huisgezin. Onder Hoofredactie van J. SCHUYVER, Predikant-Directeur der Weesinrichting te Neerbosch. Neerbosch: Boekhandel. NEERBOSCH.

Het nieuwe jaar bracht ons van dit Tijdschrift de 1e Aflevering.

Dr. J. SCHUYVER, die zooveel deze periodiek als *Het Oogen* redigeert, brengt, op den omslag der Januari-Aflevering, een hartelijken nieuwjaarsgroet aan de abonnees en zet, als redacteur, zijn oude taak blijkbaar weer voort met nieuwen moed. Dit laatste is te meer op prijs te stellen omdat hem in den laatste tijd, bij de vervulling van zijn redacteurswerk, de teleurstellingen niet zijn bespaard. »U bemerkt dat wij alles in het werk stellen», schrijft hij, »om dit tijdschrift tot een zegen voor het Christelijk huisgezin te maken, daarom getroosten wij ons vele en groote uitgaven. Wij kunnen echter niet verhinderen, dat door den dood en andere droeve omstandigheden ons vele abonnees ontrouwen».

Het ontrouwen van vele abonnees, — dat is voor 'n periodiek wat voor 'n memsch de ziekten zijn; *BILDERDIJK* noemt die: »de doodsklokken». Komt daar niet spoedig een keer in, dan wordt het sterven, en de noodvraag van Dr. SCHUYVER, aan zijn lezers laat zich dan ook verstaan: »Wilt u ons nabijheid helpen om weer op ons verhaal te komen?»

Die hulp dient wel heel spoedig gebracht, anders kan Dr. VRIEND DES HUIZES niet meer op verhaal komen.

En het zou dood-jammer wezen, indien deze periodiek moest gestaakt.

Dood-jammer

BOSCH.

Om den IJver

SCHUYVER, als IJver heeft betoond.

Om het Tijds

Wat dit haat deze Aflevering, voegt in het Cht en oud, — ik be met gnaagte word telijke Tijdschrift Dr. VRIEND DES

Het is in alle lezen als te zien heid als zijn druk

Zoo opent des raakkennis gesch tot de kennis van verpleging in Ne Jz.; geeft A. L. over: WINTERB VERKOUTEREN en reproductie van AKEN, historische en vertelt S. B. C houdende wijze, DOKKEN.

Dan, dit is al inhoud dezer Af Want dan vol griedend verhaal: uit de dagen van I de redacteur zelf rijk geillustreerd MAAND-OVERZICHT LECTUUR VOOR DE KLEINE VERTALE ALLERLEI — WAS Kerstboom» en »

Van harte hoo diging, een hand De VRIEND DES doen komen. Als Redacteur nog e deze zijn: roper ADVERTENTIES.

Dat doen ze teg 2. Dr. A. V. Alkmaar. VANWAA Met enige photo Alkmaar. H. COS

Een naar zijn inhoud rijt boek geleerden onthaal, doet zien hoe en zch heeft ontwikk de wereld te volbr

Een boekje van klein 8°, maar was materiaal, waarvan op de hoogte te z dat de korthed doet, voor niet-va

En daarbij een omdat Dr. VERW een Schriftgeloofv geing van den Bijl

In *negen* hoofds volgens bespreken de Bijbel en zine oorspronkelijke tal Bijbel en zine o de vertalingen van vertaling van Lat Bijbel en zijn God Belijdenis.

Ter nadere kens uit het VIIIe h. D gezag, te vernieu daarin aanwijst, dat als met goddelijk Da. V. dan tereel opvatting van de i nische inspiratie s bij dit zelfgetuigeni demis zich aansluit; genis des Heiligen geloovigen er het doet buigen voor heilige Schrift: han strekt gezag, hare v lijkheid.

De waarde van d door de photo's w CODEX SINAITICUS, en ook van het TITEL VAN DEN STATEN-B

In het VIIe h. deelde van de STAT ook de nieuwere v verschenen, besprok van het in 1911 op waannee, wat alth een begin is gema ook Prof. GROSH N. T. aan onze Vn werking verleent.

Met name aan on onzer Jongelingsv leerlingen onzer C -Kweekscholen kan van Dr. VERWAAN raden. Ook zelfs a voorbereiden tot i mij lang niet onbru

3. Dr. P. A. E. Sij de Heilige Geest Oude Testament. K Reeds vroeger, SILVERUS SMIT nog schenen was, heb i bespreking van gge doen, nu in een fra Oude Testament i aandacht op te ve

Dit 1e deel dan tweede geleide.

In dat eerste ged tot de ROeping v Hoogleraar in het SCHUYVER OBSCHACHT in het tweede boek SLACHT NA DEN ZO

In het tweede ge ABRAHAM tot de schrijft hij in het de MORIS; in het vici het vijfde: VAN O zesde: JOHNA TOT S tot de ACHTERBING van de KOSINKRIJ het negende: HALD

Dit werk van Pto daad een verrijking Een werk, waar ern welks samenstelling gehouden met de v nieuwe ontdekkingen brede ontvoering meene Gratie, duo Met name aan hen, Geschiedenis te on